

PRAKTISKI IETEIKUMI LĪGUMU SLĒGŠANAI

LINDA RENESLĀCE,

ZAB "SORAINEN", zvērināta advokāte

Līguma slēgšana nereti ir ilgs process, kura laikā abām pusēm jāvienojas par būtiskiem sadarbības priekšnosacījumiem. Kādi apsvērumi jāņem vērā, izvēloties līguma formu? Kādi nosacījumi jāietver līgumā? Kā līgumu slēgšana notiek praksē, un vai otra puse var atteikties grozīt standartizētu līgumu? Kādu elektronisko parakstu ieteicams izvēlēties līgumam elektroniskā formā?

Ar līgumu klasiskā izpratnē parasti saprot rakstveida dokumentu, kurā detalizēti noteiktas pušu tiesības un pienākumi un ko parakstījušas visas līguma puses. Tomēr jāņem vērā, ka puses var slēgt līgumu jebkādā formā, piemēram, mutvārdos, apmainoties ar e-pastiem vai piekrītot līguma noteikumiem tiešsaistē. Šāds līgums, tāpat kā jebkurš parakstīts līgums, jāpilda, ja puse strīda gadījumā var pierādīt, ka tas tiešām noslēgts. Tādēļ, ja konkrētā situācijā tas nav nepieciešams, ne vienmēr ir lietderīgi slēgt līgumu rakstveida dokumenta formā, iekļaujot parakstus.

Izņēmums, kad nav iespējams brīvi izvēlēties līguma formu, ir tad, ja likumā līgumam paredzēta konkrēta forma. Piemēram, saskaņā ar Komerclikumu (KL) daļas atsavināšanas, tostarp nodošanas, darījums slēdzams rakstveidā. Tāpat puses var vienoties, ka līgumam, lai tas būtu spēkā, piemērojama noteikta forma.

KĀDU LĪGUMA FORMU IZVĒLĒTIES?

Izvēloties piemērotāko līguma formu, jāizvērtē vairāki būtiski jautājumi, piemēram, vai likumā paredzēta konkrēta forma. Šādā gadījumā jālieto likumā noteiktā forma, jo pretējā gadījumā ir risks, ka darījums var nebūt spēkā (jāņem vērā noteiktas niansas).

IZPILDES LAIKS

Tāpat jānosaka, vai līgums izpildāms uzreiz. Skaidrs, ka, iepērkoties klātienē vai saņemot pakalpojumu, parasti neslēdz rakstveida līgumu, jo darījumu izpilda uzreiz. Proti, šādā situācijā nav

riska, ka kāds līgumu nepildīs un tā izpilde būs jāprasa tiesiski, piemēram, vērstoties tiesā. Taču, ja puses vēlas iegādātajai precei paredzēt noteiktas garantijas konkrētam periodam (papildus garantijām, kas iekļautas likumā), šādu vienošanos ieteicams noformēt rakstveidā.

DROŠĪBAS ASPEKTI

Slēdzot līgumu, arī jāsaprot, kādi ir riski, ja vienošanos nepilda. Piemēram, ja puse vispirms saņem samaksu un tikai pēc tam piegādā precī, tad, vērtējot no šīs puses viedokļa, "stingrākai" līguma formai nav būtiskas nozīmes, jo attiecībā pret to līgums jau izpildīts.

Būtiski izvērtēt, cik sarežģīti konkrētos apstākļos pierādīt, ka līgums noslēgts. Protams, drošākais veids, kā pierādīt līguma noslēgšanu, ir sagatavot to rakstveidā un parakstīt pie notāra kā notariālu aktu, kas ir teju neapstrīdams dokuments. Citi spēcīgi darījuma pierādīšanas līdzekļi ir līgums kā rakstveida dokuments, ko paraksta abas puses ar drošu elektronisko parakstu jeb e-parakstu vai pašrocīgi, līgums tiešsaistē, ko puses apstiprina, izmantojot identifikācijas līdzekļus, u.c. Tomēr skaidrs, ka tas vienmēr nav praktisks risinājums, tādēļ izvēlētā līguma forma jāsamēro ar iespējamiem riskiem un sekām, ja darījuma partneris nolemj nepieņemt tam, ka līgums vispār noslēgts.

VAR ARĪ E-PASTĀ

Noslēgt līgumu un vienoties par tā nosacījumiem var arī ar epasta vēstuļu starpniecību vai saraksti izziņās, tomēr jāņem vērā, ka personas, kas rīkojas ļaunprātīgi, varētu tiesā prasīt otrai pusei pierādīt, ka konkrētais epasts vai telefona numurs pieder šai personai.

Pienākums tiesā pierādīt, ka līgums noslēgts, pamatā ir tam, kurš prasa līguma izpildi. Normālā civiltiesiskā apgrozībā šādi gadījumi ir samērā reti, turklāt parasti ir arī citi pierādījumi, kas pamato, ka konkrēta persona apņēmusies izpildīt noteiktus pienākumus, tomēr šāds risks jāņem vērā, vienojoties ar nepazīstamiem partneriem.

Līgums kā rakstveida dokuments, ko paraksta abas puses, ir spēcīgāks pierādīšanas līdzeklis, jo šādā gadījumā otrai pusei jāpierāda, ka tā nav parakstījusi līgumu, piemēram, tās paraksts ir viltots. To pierādīt būtu īpaši sarežģīti, ja izmantots drošais e-paraksts. Tāpat līgumā kā rakstveida dokumentā, salīdzinot ar e-pastu vai īsziņu saraksti, parasti skaidrāk un izsmeļošāk raksturotas pušu tiesības un pienākumi.

DARĪJUMA SUMMAS ASPEKTS

Nozīmīgs aspekts ir arī darījuma summa. Proti, slēdzot darījumus par lielākām summām, puses nereti izvēlas rakstveida dokumenta formu, lai samazinātu risku, ka darījumu var apstrīdēt.

KĀ NOTARIĀLS AKTS

Tāpat jāizvērtē, vai konkrēto darījumu var noformēt (un vai tas ir lietderīgi) kā notariālu aktu, lai uz tā pamata iegūtu notariālo izpildu aktu, kas izpildāms tiesas spriedumu izpildes kārtībā. Proti, parasti līguma forma atvieglo pierādīšanu, taču tā nevar "piespiest" otru pusi pildīt līgumu – to būtībā var tikai tiesu izpildītājs, pamatojoties uz tiesas spriedumu, kas stājies spēkā. Savukārt tiesvedība var aizņemt vairākus gadus. Tomēr ir veidi, kā šo procesu paātrināt. Piemēram, Civilprocesa likumā un Notariāta likumā regulēti noteikti līgumu veidi, kurus, ja tos noformē notariāla akta formā un izpildās citi nosacījumi, ar notāra starpniecību uzreiz bez tiesas iesaistes iespējams nodot tiesu izpildītājam. Piemēram, tas iespējams notariāla akta formā sagatavotiem terminētiem līgumiem par naudas samaksu.

DARĪJUMA SAREŽĢĪTĪBA

Svarīgi arī izvērtēt, vai darījums ir sarežģīts. Līguma uzdevums nav

tikai pierādīt darījumu, bet nostiprināt pušu vienošanās saturu. Civillikumā, KL u.c. likumos noteikts vispārīgs ietvars pušu tiesībām, pienākumiem un risku sadalījumam darījumos. Taču likumos nav regulēti visi aspekti, kas var būt nozīmīgi, slēdzot darījumu, kā arī likums var būt neskaidrs. Tādēļ, ja puses vēlas atkāpties no likumos paredzētās kārtības (ciktāl tas iespējams) vai arī likumā konkrētais darījums nav regulēts pietiekami skaidri vai detalizēti, šādiem darījumiem ieteicams izmantot rakstveida formu, jo tādējādi puses var pilnvērtīgi noregulēt vienošanās saturu.

Tāpat darījumam var būt nepieciešama konkrēta forma, jo tā paredzēta, piemēram, grāmatvedības vai uzņēmuma iekšējās kārtības noteikumos.

KĀDI NOSACĪJUMI JĀIEKĻAUJ LĪGUMĀ?

Līgums ir noslēgts, kad puses vienojas par tā būtiskajām sastāvdaļām jeb noteikumiem, kas padara līgumu izpildāmu. Piemēram, preču pirkuma līgumā, lai tas būtu spēkā, ir pietiekami vienoties par konkrēto preci un cenu. Taču, lai skaidri noregulētu pušu tiesības un pienākumus, rakstveida līgumā jāietver noteikumi, kas atbild uz vairākiem pamatjautājumiem.

LĪGUMA PUSES

Jānorāda, kas ir līguma puses. Līgumā jāiekļauj precīzi dati par tā pusēm, lai tās iespējams identificēt. Parasti norāda vārdu un uzvārdu, personas kodu un deklarēto adresi fiziskām personām vai nosaukumu, reģistrācijas numuru, juridisko adresi, pārstāvi un pārstāvības pamatu juridiskām personām. Ja līgumu paraksta pilnvarotais pārstāvis, tas jānorāda līgumā, kā arī jāizvērtē nepieciešamība pievienot līgumam pilnvaras kopiju.

LĪGUMA PRIEKŠMETS

Jānosaka, kas ir līguma priekšmets. Līguma priekšmetam jābūt paredzētam pietiekami skaidri, lai to varētu izpildīt. Piemēram, ja līgumā noteikts, ka tā priekšmets ir programmēšanas pakalpojumi, šāds

Noslēgt līgumu un vienoties par tā nosacījumiem var arī ar e-pasta vēstuļu starpniecību vai saraksti īsziņās, tomēr jāņem vērā, ka personas, kas rīkojas ļaunprātīgi, varētu tiesā prasīt otrai pusei pierādīt, ka konkrētais e-pasts vai telefona numurs pieder šai personai.

formulējums nav uzskatāms par skaidru līguma priekšmetu, ja pusēm nav citas sarakstes, kurā skaidrots, ko tas nozīmē. Turklāt šī sarakste, visticamāk, nepalīdzētu, ja līgumā iekļauts punkts, kurā paredzēts, ka visa iepriekšējā sarakste par līguma priekšmetu nav spēkā un pušu attiecībām piemērojams tikai līgums.

PUŠU TIESĪBAS, PIENĀKUMI

Jādefinē, kādas ir pušu tiesības un pienākumi, piemēram, kas veic preču piegādi, kā pasūta programmēšanas pakalpojumus u.tml. Jo precīzāk līgumā noteiktas pušu tiesības un pienākumi, jo mazāk strīdu tā izpildes laikā var būt par to, kura puse par ko atbildīga. Vienlaikus garāks līguma teksts nenozīmē labāku līgumu, tādēļ puses līgumā var iekļaut tikai to, kas ir tiešām būtisks, izvairoties no liekvārdības, piemēram, neiekļaujot to, kas jau noteikts likumā.

TERMIŅI

Jāvienojas, kādos termiņos jāizpilda pušu pienākumi, piemēram, kādi ir piegādes termiņi, maksājuma termiņi, termiņš, lai celtu iebildumus par preces neatbilstību u.c.

IZPILDES NOSACĪJUMI

Jāparedz, vai ir kādi konkrēti izpildes nosacījumi. Piemēram, līgumā var noteikt, kur, kā un cikos piegādā precī, lai izvairītos no situācijas, kad preces piegādes brīdī nav neviena, kas to varētu saņemt. Tāpat līgumā var regulēt, kā sagatavo un nosūta rēķinus, lai tos uzskatītu par saņemtiem, u.tml.

RISKI UN SEKAS

Tāpat jāvienojas, kā puses savstarpēji sadala riskus, piemēram, saistībā ar preču bojāeju, nepārvaramas varas sekām, izmaksu, kas rodas kādai no pusēm saistībā ar līguma izpildi, segšanu u.c.

Jānosaka, kādas ir sekas līguma, to starp tajā noteikto termiņu, pārkāpumiem, piemēram, paredzot, vai piemēro līgumsodu, nokavējuma procentus, īpašus nosacījumus par zaudējumu atlīdzību u.c.

STRĪDU RISINĀŠANA

Līgumā jānoregulē, kāds ir piemērojamais likums. Darījumiem starp personām, kas dibinātas Latvijā vai kuru dzīvesvieta ir Latvija, parasti piemērojams Latvijas likums pat tad, ja līgumā tas nav noteikts (lai gan to ieteicams noregulēt). Savukārt darījumos, kur iesaistīti ārvalstnieki, atkarībā no situācijas iespējami dažādi varianti, tādēļ īpaši svarīgi noteikt piemērojamo likumu, lai novērstu neskaidrības un potenciāli lielākas tiesvedības izmaksas, kas var rasties, ja Latvijas tiesā jārīsinā strīds, piemērojot ārvalsts likumu.

Jāvienojas, kā un kur puses risinās strīdus. Dažkārt tieši šim jautājumam darījuma slēgšanas brīdī nevelta pietiekamu uzmanību. Saprotams, ka puses vēlas iespējami ātrāk sākt sadarbību, nevis vienoties, kā un kur tās risinās strīdus, kuri, iespējams, nemaz neradīsies. Līdz ar to līgumā ietvertais strīdu risināšanas mehānisms var nebūt efektīvs un pat radīt papildu riskus.

Jautājumu, par ko jāvienojas, uzskaitījums nav izsmeļošs, jo atkarībā no darījuma veida to var būt vairāk. Viens no veidiem, kā noteikt, vai līgumā kaut kā trūkst, ir izvērtēt visas darbības, kas būtu jāveic, lai līgumu izpildītu, konstatējot, vai tās pietiekami raksturotas un vai starp pusēm skaidri sadalīti ar tām saistītie riski.

KĀDA IR LĪGUMA SLĒGŠANAS PROCEDŪRA?

Kad puses konceptuāli vienojušās par līguma saturu un starp tām ir vienošanās, ka līgums slēdzams kā rakstveida dokumenti, viena no pusēm parasti sagatavo līguma tekstu un piedāvā otrai pusei to parakstīt. Praksē parasti līguma tekstu sagatavo puse, kura piedāvā precī vai pakalpojumu, sniedz aizdevumu u.tml., jo šī puse, visticamāk, šādus līgumus slēdz bieži, līdz ar to tai jau ir paraugi vai standarta noteikumi. Ja otra puse līguma tekstam nepiekrīt, tā var ierosināt grozījumus. Katrai pusei ir izvēle, vai piekrist otras puses ierosinātajiem grozījumiem. Kad abas puses vienojušās par līguma saturu, to paraksta un tas stājas spēkā (ja vien līgumā nav atliekoši nosacījumi). Ja puses nevar vienoties par līguma saturu, līgumu nenošlēdz.

Ja darījums ir starp juridiskām personām, pakalpojumu sniedzējs var atteikties grozīt savu līgumu. Šādā gadījumā otra puse var izvēlēties, vai noslēgt līgumu tādu, kāds tas ir, vai arī nenošlēgt to vispār.

Parakstot līgumu, būtiski pārbaudīt līgumslēdzēju pušu identitāti un tiesības slēgt līgumus. Piemēram, ja līgumu slēdz ar juridisku personu, jāpārlicinās, ka persona, kas paraksta līgumu, tiesīga to parakstīt juridiskas personas vārdā. Sabiedrību likumiskos pārstāvjus iespējams uzzināt, iegūstot informāciju no Lursoft.lv vai Firmas.lv datubāzēm. Citos gadījumos no juridiskas personas var pieprasīt atbilstošus dokumentus. Ja līgumu juridiskas personas vārdā paraksta persona, kam nav šādu tiesību, līgums nav spēkā attiecībā uz juridisko personu, izņemot tad, ja juridiskā persona sāk līgumu pildīt vai vēlāk piekrīt tā noslēgšanai.

Atkarībā no darījuma veida līguma slēgšanas procedūras ietvaros var būt jāveic arī citas darbības, piemēram, sabiedrības daļu pirkuma līguma gadījumā, lai pabeigtu darījumu, var būt nepieciešama atļauja no Konkurences padomes.

VAI VAR ATTEIKTIES GROZĪT LĪGUMU?

Nereti praksē pakalpojumu sniedzēji un preču pārdevēji prasa parakstīt vai piekrist iepriekš sagatavotiem standarta līguma nosacījumiem, neparedzot iespēju tos grozīt. Ja darījums ir starp juridiskām personām, pakalpojumu sniedzējs var atteikties grozīt savu līgumu. Šādā gadījumā otra puse var izvēlēties, vai noslēgt līgumu tādu, kāds tas ir, vai arī nenslēgt to vispār.

Savukārt, ja otra darījuma puse ir patērētājs, komersanta iepriekš sagatavotajam standarta līgumam jāatbilst Patērētāju tiesību aizsardzības likuma (PTAL) prasībām. Pirmkārt, iepriekš sagatavotos līgumos, ko patērētājs slēdz ar komersantu, nedrīkst piedāvāt līguma noteikumus, kas pārkāpj pušu tiesiskās vienlīdzības principu. Šis princips nav ievērots, ja, piemēram, līgumā noteiktas priekšrocības komersantam un ierobežojumi patērētājam. Otrkārt, šie līgumi nedrīkst būt pretrunā PTAL u.c. normatīvajiem aktiem. PTAL ietverti vairāki noteikumi, kas attiecināmi uz līgumu ar patērētāju, piemēram, neskaidri un neprecīzi rakstveida līguma noteikumi tulkojami par labu patērētājam, kā arī līgumā nedrīkst ietvert netaisnīgus līguma noteikumus, kas detalizēti regulēti PTAL. Ja komersanta iepriekš sagatavotajā standarta līgumā ietverti netaisnīgi līguma noteikumi, tie nav spēkā no līguma

LĪGUMSLĒDZĒJU PUŠU TIESISKĀ VIENLĪDZĪBA

Līgumos, ko patērētājs slēdz ar ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju, līgumslēdzējām pusēm ir vienlīdzīgas tiesības.

Līguma noteikumi ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, ja tie:

- samazina ar likumu noteikto pušu atbildību;
- ierobežo patērētāja tiesības slēgt līgumus ar trešajām personām;
- nosaka priekšrocības ražotājam, pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam un ierobežojumus patērētājam;
- patērētāju nostāda neizdevīgā stāvoklī un ir pretrunā ar labticīguma prasībām.

Avots: Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

noslēgšanas brīža, bet līgums saglabā spēku, ja tas var pastāvēt arī pēc tam, kad izslēgti netaisnīgie noteikumi.

UZ PAPIĀRA VAI ELEKTRONISKI?

Visi aplūkotie principi jāņem vērā, slēdzot līgumu gan elektroniski, gan papīra formā. Slēgt līgumu elektroniski iespējams dažādos veidos, piemēram, apmainoties ar e-pastiem vai piekrītot līguma noteikumiem, izmantojot dažādas identifikācijas metodes, kā arī elektroniski sagatavojot rakstveida dokumentu un to parakstot.

Jāņem vērā, ka normatīvajā regulējumā tiek izšķirti trīs elektronisko paraksti veidi: elektronisks paraksts, uzlabots elektronisks paraksts un kvalificēts jeb drošs elektronisks paraksts. Teorētiski, sagatavojot elektronisku dokumentu, jebkurš no šiem paraksta veidiem derētu, lai pierādītu, ka līgums ir noslēgts, ja vien likumā līgumam un parakstam nav noteikta kāda īpaša forma (piemēram, Šķīrējtiesu likums šobrīd nosaka drošu elektronisko parakstu šķīrējtiesas līgumam). Vienlaikus tieši dokumentiem, kas parakstīti ar drošu elektronisko parakstu ir visaugstākā ticamība, jo tas ir identificē parakstītāju un ir pielīdzināms pašrocīgam parakstam. Tāpēc būtiskākajiem darījumiem ir ieteicams izmantot tieši šo formu.

Citiem darījumiem var izmantot uzlabotu elektronisku parakstu, kas arī identificē parakstītāju, taču šis paraksts nav izstrādāts, saņemot atbilstošu sertifikāciju.